

Каракаш Ілля Іванович

завідувач кафедри аграрного, земельного та екологічного права
Національного університету «Одеська юридична академія»,
однокурсник і колега професора О.К. Вишнякова

ВИШНЯКОВ ОЛЕКСАНДР КОСТЯНТИНОВИЧ – СУМЛІННИЙ ОДНОКУРСНИК, ЧУДОВИЙ ПЕДАГОГ І ВИЗНАНИЙ ВЧЕНИЙ

Не очікувано і передчасно пішов із життя Олександр Костянтинівич Вишняков – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри права Європейського Союзу та порівняльного правознавства Національного університету «Одеська юридична академія», визнаний в країні та за її межами вчений, рідкісний знавець європейського права, чудовий педагог і наставник, прекрасна і добропорядна людина. Досі не можу сприйняти і зміритись з тим, що немає з нами такого обізнаного і талановитого науковця та доброзичливого і надійного колеги.

Моє перше знайомство с Олександром Вишняковим відбулося у вересні 1968 року, коли він був переведений з вечірньої форми навчання до нас на 3-й курс стаціонару юридичного факультету Одеського університету. Перше враження від знайомства, як правило, обманливе. На цей раз воно також не було винятком: до неправдоподоби скромна молода людина, до суворості серйозна, надто спокійна і малослівна, одним словом не такий, як всі ми – шумливі, безшабашні та безпричинно веселі.

Через деякий час нас 25 студентів першого набору після відродження факультету поділили на три спеціалізації: на адміністративно-правову спеціалізацію записалось 14 студентів, на кримінально-правову – 9 студентів, а на цивільно-правову – усього 2 студента. Ними були студенти Вишняков і Каракаш, які добровільно виявили бажання спеціалізуватись за цивільно-правовим напрямом. Дійсно, на перших порах доцент В.Т. Олієвський читав лекції із спецкурсу «Правове регулювання розгляду та вирішення трудових спорів» тільки двом студентам. Безумовно, такий нерівномірний поділ згодом був виправлений і до нас примусово приєднали ще шість студентів з інших спеціалізацій.

Проте навіть у складі восьми нам було не легко: по – перше, не можна було пропускати жодного заняття; по-друге, не можна було з'являтися на семінарські не підготовленим; по – третє, на практич-

них заняттях доводилось відповідати по 5-6 разів. При цьому викладач П.Р. Стависький оцінював наше знання не за середнім балом, а виставляв відмітки оцінюючи найгіршу відповідь. Тому ми його між собою називали «експлуататором», але його методика давала добрі результати. Такі вимоги до знань студентів суттєво вплинули на нашу професійну підготовку, і особливо О.К. Вишнякова, який у наступному став учнем професора П.Р. Савицького.

Відверто кажучи з появою на курсі студента Вишнякова мій «авторитет» знавця цивілістики похитнувся. Справа в тім, що Олександр був більш досвідченим, володів більш широким кругозором, виявлявся завжди підготовленим з будь-яких питань. Він дійсно володів глибокими науково-теоретичними знаннями та широкою загальною ерудицією. При цьому сам ніколи «не висовувався», а при зверненні до нього завжди знав відповіді на поставлені питання і ніколи не ухилявся від них. Тому мені приходилось «дотягуватись» до рівня Вишнякова, за що я йому по життєво вдячний.

Мені добре запам'ятались доповіді Олександра Вишнякова на засіданнях наукового гуртка з цивілістики. Він завжди пропонував наукові доповіді з оригінальної та цікавої проблематики. Особливо пам'ятні його виступи з питань правового регулювання праці у неповний робочий день, правових засад застосування праці студентів у поєднанні з навчанням, предмету і системи господарського права тощо. Мною, як головою студентського наукового товариства факультету неодноразово висувались доповіді Олександра на конкурси студентських наукових робіт різного рівня та студентські наукові конференції навчальних закладів країни. Він завжди одержував відповідні дипломи та інші відзначення (матеріальне заохочення у той час застосовувалось рідко), що популяризувало оновлений юридичний факультет у складі Одеського університету.

Закінчили ми навчання в червні 1971 року не «відмінниками», але і без «задовільних» відміток.

переведений на посаду доцент, а згодом одержав звання доцента. Він добре просувався по профспілковій і громадській роботі на факультеті та на рівні університету, а також набув широке визнання громадськістю міста як фахівець. Проте О.К. Вишнякова не минули певні неприємності, зокрема за його власно провиную.

В перший вечір після повернення із невдалої еміграції 7 березня 1989 року він з дружиною Ангеліною Миколаївною Полив'яною відвідали мене вдома. Ми тривало засідали у мене на кухні, Олександр багато розповідав про свої емігрантські митарства в Греції. Звичайно, закінчилась наша бесіда проханням допомогти працевлаштуватись, що мною було сприйнято із розумінням і запевненням обов'язково посприяти. Проте про повернення на кафедру чи інший підрозділ університету мова не йшла.

Треба зазначити, що у той час університет вже не акуратно виплачував заробітну плату і ми для підтримки свого матеріального стану утворили на факультеті кооператив «Правова культура». Очолив наш кооператив широко відомий і надзвичайно авторитетний професор О.В. Сурилов, з притаманними йому ліберальними поглядами на життя і добрим ставленням до молоді. Він за моїм наполяганням погодився взяти О.К. Вишнякова на роботу і доручив йому займатись поглибленням знань зарубіжного законодавства, правовим регулюванням зовнішньоекономічних відносин та інвестиційної діяльності. Справа в тім, цю «матерію» в країні мало хто знав, а кооперативний рух і спільні підприємства з іноземними інвестиціями, які набували швидкого поширення, вимагали професійних знань. Саме з цього розпочався професійний інтерес Олександра Костянтиновича до сфери зарубіжного законодавства, комерційного права, порівняльного правознавства, права Європейського союзу тощо.

Можна згадати нашу спільну роботу у складі другої групи розробників проекту закону «Про утворення та діяльність вільної економічної зони в м. Одесі» під егідою Одеського міськвиконкому. О.К. Вишнякову була доручена розробка розділів «зовнішньоекономічні відносини» та «інвестиційна діяльність» законопроекту, а мною розроблялись розділи «земельні відносини в зоні» та «охорона довкілля». Цікаво зазначити, що розпочали ми роботу над законопроектом у міськвиконкомі 19 серпня 1991 року (в день започаткування путчу), а завершили роботу 21 серпня 1991 року (в день падіння путчу). В наступному ми жартували, що не мали відношення до путчу і у нас на це є алібі.

Згодом О.К. Вишняков все ж таки повернувся до улюбленої викладацької роботи. Після утворення у 1991 році Одеського інституту підприємництва

і права, Олександр Костянтинович у 1996-1998 рр. займав посаду професора кафедри спеціальних правових дисциплін в цьому інституті. З формуванням у 1998 році кафедри підприємництва і комерційного права в Одеській державній юридичній академії, він був мною запрошений на зазначену кафедру для читання таких оригінальних курсів і спецкурсів, як «Комерційне право», «Договірне право», «Інвестиційне право» і «Порівняльне правознавство західноєвропейських країн». Таким чином Олександр Костянтинович повернувся до педагогічної роботи у своєму професорсько-викладацькому колективі та до лона повноцінної правової науки у складі Юридичної академії.

О.К. Вишняков мав різнобічні наукові інтереси, а саме: трудове і господарське право; комерційне право і право СОТ; право Європейського Союзу і міжнародне економічне право; міжнародне приватне право і порівняльне правознавство; договірне та інтеграційне право. Цього він досяг завдяки природному розуму та природній працьовитості шляхом чисельних стажувань в університетах Росії, Європи і США, у яких набув енциклопедичних знань та фундаментальної підготовки. Згадую про те, з яким захопленням Олександр розповідав про свою роботу в бібліотеці Конгресу США, в Фундаментальній президентській бібліотеці Франції, в бібліотеці Середньоевропейського університету в Будапешті.

Наполеглива і цілеспрямована робота надали О.К. Вишнякову можливість підготувати і успішно захистити у 2008 році докторську дисертацію на оригінальну тему: «Апроксимація правового забезпечення цивільних майнових відносин в Україні до умов внутрішнього ринку Європейського Союзу». А у 2009 році, після затвердження у науковій ступені доктора юридичних наук, був обраний завідувачем кафедри права Європейського Союзу та порівняльного правознавства.

Професор О.К.Вишняков є автором фундаментальних досліджень проблематики функціонування української держави у спільноті з іншими державами у єдиному правовому просторі. Саме ним була обґрунтована концепція щодо належності зовнішньоекономічних відносин до міжнародного приватного права та міжнародного підприємницького права, а норми, що регулюють ці відносини, спрямовані на забезпечення повноцінної конкуренції між суб'єктами приватного права та захист їх інтересів на міжнародних товарних ринках. Олександр Костянтинович запропонував взірцеву теоретичну конструкцію наднаціонального публічно-правового забезпечення приватних майнових відносин, що сформульовано ним як «універсальне» бізнесове право. О.К. Вишняков був натхненником заснування та відповідальним редактором електронного наукового часопису «Європейські студії і право».

